

Джэныкьо машлор кӀосэщтэп

Лъэпкъ шіэжыр хьугъэ-шагъэмэ уасэу яттырэм егъэлъэшы. Хэкум къэзыгъэзэжыгъэ тилъэпкъэгъумэ я Мафэ игъэ-кӀотыгъэу Адыгэ Республикэм шагъэмэфэкӀыгъ. Къэралыгъо филармонием шыкӀогъэ пчы-хъэзэхэхэм лъэпкъ гупшысэр шыпхыращызэ къыщыгушчы-лагъэх, орэдхэр къыщалауагъэх, къыщышъуагъэх, театрализованнэ едзыгъохэр къыщашыгъэх. МэфэкӀ зэхэхэр адыгэ джэгуӀэ ныбжьыкӀэмэ аухыгъ.

Адыгэ Республикэм лъэпкъ ИофхэмкӀэ, ІэкӀыб къэралхэм ащыпсэурэ тилъэпкъэгъухэм адырӀэ зэпхыныгъэхэмкӀэ ыкӀи къэбар жугъэм иамалхэмкӀэ и Комитет итхьаматгъу Шъхьэлъхьэ Аскэр пчы-хъэзэхэхэм къызыщэгъушчыІэм, ти Лыпхъхьэу ТхьакӀушынэ Аслъан, Правительством ацӀкӀэ зэхэхэм хэлажьэрэмэ къафэгъушъуагъ. Югославием зео-банэхэр къызетаджэхэм тилъэпкъэгъухэр мэшлӀо лыгъэм хамыгъэкӀуадэхэу 1998-рэ илъэсым хэкум къашъжыгъэх. Иофым къэралыгъо екӀолӀакӀэ фашӀи, федеральнэ къулыкӀушӀэхэмрэ Адыгеим иІэшхьэтетхэмрэ зэгъусэхэу хэӀыпӀэшлӀухэр къагъотыгъэх. Тилъэпкъэгъухэм ятарихъ чыгу арагъэгъотыжыгъ. Адыгэ Республикэм иапӀэрэ Президентгъу Джарымэ Аслъан иунашъокӀэ 1999-рэ илъэсым къыщыублагъэу хэкум къэзыгъэзэжыгъэмэ я Мафэ Адыгеим шагъэмэфэкӀы.

(ИкӀзух я 12-рэ н. ит).

Адыгэ Республикэм лъэпкъ культурэмкӀэ и Гупчэ иансамблэу «Ащэмэзыр» концертым хэлажъэ.

АР-м и Къэралыгъо Совет — Хасэм

Илъэсыбэ хьугъэу гуетыныгъэ фыриІэу псэолъэшӀыным фэгъэзагъэу Иоф зеришӀэрэм, ІэпӀэ-сэныгъэшхо зэрэхэлъым, хэдзакӀохэм яфедэхэр ишъыпкъэу къызэригъэгъунэрэм ыкӀи ыныбжь илъэс 60 зэрэхъурэм япхыгъэу Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Щытхъу тхыль фагъэшъошагъ **Попов Николай Николаевич**ом, муниципальнэ образованиеу «Лъэустэн-хъэлэ къэлэ псэупӀэм» инароднэ депутатхэм я Совет идепутат, унэе предпринимателым.

ЕджапӀэхэм гъэцэкӀэжыынхэр ащэкӀох

Мы мафэхэм республикэм ит гурыт еджапӀэхэр илъэсыкӀэ еджэгъум егӀупшыгъэу фагъэхъазырых. КӀэлэеджакӀохэр зыщеджэщтхэ кабинетхэмрэ еджэ-

пӀэ шагухэмрэ ИофшӀэнхэр ащэкӀох.

БэмышӀэу тащылагъ гурыт еджапӀэу N 11-мрэ лицееу N 19-мрэ. Мы еджапӀэхэм сэкъатныгъэ зилэ сабийхэр адрэ кӀэлэеджакӀохэм адеджэнхэу амал яІэным тырагъэпсыхьэх. ЯІофшӀэн зэрэклорэр зэдгъэшӀэнэу еджапӀэхэм япӀэхэм залудгъэкӀагъ.

Лицеим ипашцэу Ирина Никитченкэм къызэриуагъэмкӀэ, мы мафэхэм спортзалым хэт зыгъэпскӀыпӀэм ыкӀи санузелхэм язэтегъэпсыхъабын ыуж ихъагъэх. Ащ нэмыкӀэу, къэралыгъо программэу «Доступная среда» ыкӀи муниципальнэ програм-

мэу «Жизнь — пространство, возможности для всех» зыфиІохэрэм къадыхэлытагъэу еджапӀэм игъэпсыкӀэ зэблахъушт, сэкъатныгъэ зилэ кӀэлэцӀыкӀу-хэмкӀэ нахь Іэрыфэгъу хьунэу агъэпсышт. Курэжыем ис кӀэлэцӀыкӀуэхэр щызекӀонхэу пандусхэр хагъэуцощтых, зыщеджэщтхэ кабинетхэр зэтырагъэпсыхъащтых, коррекционнэ ИофшӀэным пае компьютерхэр, тхыльхэр ыкӀи нэмыкӀ Іэмэ-псымэхэр зэрагъэгъотыщтых.

Мы илъэсым модернизацием къыдилыгътэрэ ахышӀэмкӀэ физикэм, биологием, ОБЖ-м якабинетхэр зэтырагъэпсыхъажыгъэх, ящыкӀэгъэ Іэмэ-псымэхэр къацӀэфыгъэх. Сабыйхэм яшхӀаплэ игъэкӀэжыын рагъэжэщт. Ащ пае электрическэ хъакухэр, псыр зэрагъэфэбэрэ Іэмэ-псымэхэр, лагъэхэр зэрагъахьӀырэ машинэр ыкӀи нэмыкӀхэр къацӀэфыщтых.

Мы лицеим елытыгъэмэ, гурыт еджапӀэу N 11-м гъэцэ-

кӀэжыынхэр нахь игъэкӀотыгъэу цӀэкӀох. ЕджапӀэм ипашцэ игъадзэу ПатӀыкьо Русетэ къызэрэтиуагъэмкӀэ, депутатхэм къафатӀупшыгъэ ахышӀэмкӀэ шъхьаныгъупчэхэр зэблахъух, кабинеттхэ агъэкӀэжыгъ, унашъхьэми гъэцэкӀэжыынхэр рашылілӀыщтых. Адрэ еджапӀэхэм афэдэу шхӀаплэм ищыкӀэгъэ Іэмэ-псымэхэр къыфашцӀэфых, кӀэлэеджакӀохэр реджэнхэу библиотекэм тхыль 277-рэ фэдиз къыфашцӀагъ, медицинэ кабинетым ищыкӀэгъэ Іэмэ-псымэхэри зэрагъэгъотыгъэх. Сэкъатныгъэ зилэ сабийхэм апае еджапӀэм изэтегъэпсыхъан мы мафэхэм фежэщтых.

ТыздэщыІэгъэ еджэпӀитӀуми гъэцэкӀэжыын ИофшӀэнхэр зэпымыоу ащэкӀох. ПшъэрылӀ шъхьалэу яІэр Іоныгъом и 1-м нэс гъэцэкӀэжыынхэр къаухынхъш, кӀэлэеджакӀохэр еджэпӀэ зэлухыгъэм къекӀолӀэжыынхэр ары.

ПАТӀЫКЪО Анет.

КомбайнищкІэ Іуахыжьиыгъ

Красногвардейскэ районым Іоныгъом иаужырэ мафэхэм ащыщ тызэкІом тыздэщылагъэхэм къахэфагъ СПК-у «Штурбино» зыфиіорэр. Аужырэ коц хьасэу Іоныгъор зылгыІэсыгъэм «Енисей» фэдэ комбайнитІу къыщекІокІы. А чыпІэм тыщыІокІэ хьызмэтшІапІэм иагроном шъхьаІэу ДыдыкІ Рэмэзанэ (сурэт къытетэхы).

— ПстэумкІи жьокІупІэ чыгу гектар 1200-мэ лэжьиыгъэ зэфэ-шъхьафхэр къащытэгъэкІых, — къытфелуатэ ащ. — Хьэу тилагъэр макІэ, гектар 30 ныІп. Ащ къытхыгъэр былым Іашъгъэу хьызмэтшІапІэм шахъухэрэм Іус афэхушт. Бжыхъэ коцыр гектар 420-мэ къащыдгъэкІыгъ.

Мыщ дэжым тигушыІэгъу щытегъэгъэты «Енисей» тэмабгъоу сэлпэ макІэ къызэзынэ-кІызэ тыздэщыт хьасапэм къэси къэуцугъэм. Ащ икабинэ ІкІэлэ шъонтІэу хьазырэу къыкІыгъэм ычІыпІэ етІысхъэ иІофшІэгъу

кІалэу мээ шъолгырым ижау хэсэу зызгъэпсэфыштыгъэр.

— Мыр тикомбайнер анахь ІэпІасэхэм ащыщ Леонид Клат, — еІо агроном шъхьаІэм.

— Илъэс тхьапш хьугъа комбайнэм узытесыр? — теупчІы механизатор кІалэм (сурэти къытетэхы).

— Мыгъэ яхэнэрэ илъэс, — джэуап къетыжьи.

— «Енисей» комбайнэ дэгъуа?

— Хьау, сыкъызэрэщытхун щыІп. Хэгъэгу зэфэшъхьафхэм къащашІыгъэ комбайнэху «Джон Дир», «Лаверда», «Клас» зыфиІохэрэм акІэ-хьанкІэ бэдэд ищыкІагъэр. Хьасэм хэтэу псынкІэу бгъакІо хуштэп, мымакІэу чІэнагъэ ешІы, икабинэ мэфэ фабэхэм исыгъошІоп.

— Іоныгъо мафэхэм лэжьи-пкІэр сьдэуштыгъэу къышъуатыра?

— КомбайнэмкІэ лэжьиыгъэу къэпІожырэр зыфэдизым елгы-

тыгъэ лэжьиапкІэри. ТихьызмэтшІапІэ ипэшэ Анцокъо БисІьан лэжьиапкІэмкІэ тегъэразэ.

— Коцэу шъуилагъэм иІухыжьи гъунэм ешъуфыллагъэкІэ тенэгъу.

— Бжыхъэ коцэу тилагъэр гектар 420-рэ, — еІо Рэмэзанэ.

— Мы мазэм щыІэгъэ ошхыхэм апэкІэ Іутхыжьиыгъэ коц хьасэхэр мыдэуеу къытэтагъэх. Ахэм

къахэкІыгъ гектар телгытэу центнер 40-м лыкІахъэу къызэрытхыгъэхэр. Ошхыбэу къысхыгъэхэм чІыгум шынагъэу къыхалхъагъэмрэ ащ ыуж къызэлгыкІогъэ мэфэ фабэхэмрэ «ІэпыІэгъушІу» хьугъэх хьасэхэр уцыжхэм зэлъаштэнхэмкІэ. Колхозхэр зыщІэхэ лъэхъаным ахэм ащылажъэщтыгъэхэ агрономху ыкІи комбайнерху опытышхо зилагъэхэм аІоу синыбжыкІогъум зэхэсхыштыгъэ лэжьиыгъэ хьасэу зыІухыжьиыгъо уахьтэ къэсыгъэм мафэ тешІэ къэс къытштыт зы центнер къыщыкІэщтыгъэу. Мары тэ ошхым тыхимыгъахъэзэ охьтэ шІукІае тІэкІэкІыгъ.

— Мы Іушъухыжьиырэ коц хьасэм изы гектар тхьапша къытырэр?

— Гектар телгытэу центнер 30-м къыщымыкІэу къетэхы.

— Непэ шъуухышта мы хьасэр?

— Пчыхъэ нэс Іутхыжьи фае. Джар тимыгъэрэ Іоныгъо кІэух фэхушт.

— Мы «Енисей» хьасэм хэтитІур ара шъуилэр?

— «Енисей» щы тІІ, яхэнэрэри шІэхуу къэсышт.

— Зы мафэм гектар тхьапша Іушъухыжьиырэр?

— КомбайнищымкІэ мэфэ

ІофшІэгъум гектар 50 фэдиз тэу-гъоижьи.

— Лэжьиыгъэу комбайнэхэм къаІожырэр тыда зэжъугъэуалІэрэр?

— Хьэмэ ин тегъэпсыхьагъэ щытІІ селоу Штурбинэм. Ащ губгъом къырашъырэ лэжьиыгъэр зэкІэ ращалІэшъ, ищыкІагъэ хьумэ шагъэкъабзэ, шагъэгъушьи, етІанэ псэуалъгъэу тетхэм арагъа. Бжыхъэу къаІорэм чылапхъэу тІхьыштыр шъхьафэу агъэтиІылы.

— Коцыр шъоша?

— Сэ сіІофыр коцыр къэгъэ-кІыгъэу угъоижьиыгъэныр ары. Щэн Іофыр зэшІозыхырэр тыхьызмэтшІапІэ ипаш.

Ялэжьиыгъэ осэ тэрэз кІахынэу тафэлъаІошъ такъыхэкІыжьи.

Хьамэм лэжьиыгъабэ къытехьагъ

Шэуджэн районым ит хьызмэтшІапІэхэм анахь ин «Агроком-плекс «Шовгеновский» зыфиіорэр. Ащ ихьамэ зэтегъэпсыхьагъэу къуаджэу Хьакуринэхьаблэ ыгъунэ щыттым фэдэ республикэм имытэу тІомэ тыхъмыукъоу тэлгытэ. Ащ ищэчэлъэшхо Іоныгъо мафэхэм автомашинэ зэфэшъхьафху лэжьиыгъакІэмкІэ ушъагъэу къытехьагъэр бэ.

Мыгъэрэ Іоныгъом иаужырэ

мафэхэм ащыщ а хьэмэ шІагъоу хьызмэтшІапІэм игъэцэкІэкІо директорэу Даур Мурат икабинет зыдэщыІэм тытехьагъагъ. Лэжьиыгъэр губгъом къызышъу ащ къытехьэрэ машинэхэр нахь макІэ хьугъэх, прицеп зыпышІэгъэ КамАЗ-хуу коцкІэ ушъагъэху текІыхэрэр макІэп. ЫужыкІэ къызэрэталаштымкІэ, якоц ащэ, уасэу кІахырэми егъэразэх. Бгъэгъэ шъомбгъо кІыхъэу

хьамэм тетым коцыр чІиз. Ащ машинэшхор зэрэшаушъэрэм сурэт къыщытетэхы (ычІэгъыкІэ сэмэгумкІэ щыт). Ежъ хьэмэ шъхъихыгъэм къытыратэкъорэ коц самэхуу ауқъэбзыгъэхэр механизмэу ащ тегъэпсыхьагъэмкІэ машинэм ратакъошъ (ычІэгъыкІэ джабгъумкІэ щыт), псэуалъэхэм аращалІэ.

Даур Мурат икабинет тырегъэблагъэшъ, яхьызмэтшІапІэ Іоныгъор зэрэщыкІуагъэр къытфелуатэ.

— Хьэ гектари 170-рэ Іутхыжьиыгъ, гектар телгытэу центнер 41-рэ къытхыгъ. Мыгъэ бжыхьасэхэм къатырэмкІэ ар дэгъукІэ плытэ хушт, — еІо ащ.

— Республикэм ичІыпІабэмэ Іоныгъо мафэхэм тащылагъ, ащ фэдиз хьэ гектарым къыщырахыгъэу зыми щызэхэтыгъэп, — тэгъэшІагъо а лъэныкъомкІэ ягъэхьагъэ. — Коцыр адэ? — теупчІы.

— Коцым бэп тэри къытхыгъэр, зэкІэ тІІэгъэ коц гектар 1300-р зыІотэхыжьиым, нафэ къызэрэхъугъэмкІэ, зы гектарым къытыгъэр центнер 30-м къехъугъэп.

— Сыда къызыхэкІыгъэр хьэми коцми къарышъухыгъэр ащ фэдизэу зэтекІыныр?

— Тихъэ нахь пасэу тІхьыгъэти, къыхэкІыгъэхэр апкъ пытагъэу ыкІи кошагъэхуу кІымэфэ чыІэм хэхъэгъагъэх, ащ ишІуагъэ къэкІуагъ. Губгъом ошхым тыримыгъахъэзэ коцыр лъэшэу гужъуагъэу тІхьыгъэ, кІымафэри чыІэу, гъатхэри ошх къэсхуу, етІанэ фэбэ дэдэу зэрэщытыгъэми лъэшэу язэрар къэкІуагъ. Гъатхэм мэфэ 45-рэ зэкІэлъыкІоу ошх щылагъэп.

— Комбайнэ тхьапша лэ-

жьиыгъэр зэрэІушъухыжьиыгъэр?

— «Джон Дир» ыкІи «Торум» зырыз, «Доним» фэди 3. Комбайни 5-ми къэуцу ямыІэу дэгъоу Іоф ашІагъ. ЗикомбайнэкІэ анахьбэ къэзыІожьиыгъэхэм ащыщ Тутарыщ Руслъан (ышъхьагъыкІэ джабгъумкІэ щыт). Дэгъоу Іоф ышІагъ Даур Юрэ, тызэрэгугъэрэмкІэ, ащ республикэм апэрэ чыпІэр щидубытын фае. Комбайнэхэм лэжьиыгъэр къачІэ-зышэгъэ тишоферхуу Дзыбэ Руслъан, ГутІэ Азэма, нэмыкІэхэми тагъэразэу Іоф ашІагъ.

— Лэжьиыгъэм изытет шъуегъэра?

— Ошххэм апэкІэ дэигъэп лэжьиыгъэм изытет, етІанэ мэкІэ-макІэзэ коцым клейковинэу хэлъым къыщыкІагъ. Арэушты щытми, тикоц зэкІэ гъомилапхъэ зыхэпшІыкІын плъэкІыштыт фэд.

— Шъоша коцыр?

— Тэшэ, осэ шІукІае непэ иІэшъ, тыщэгъуы тедгъэкІодагъэм фэдэ игъусэу къытфихьынэу. Анахъэу тызышъыгуыгъэхэрэ титыгъэгъазэрэ типынджрэ.

НэкІубгъор зыгъэхьазырыгъэр ЛІЭХЪУСЭЖЪ Хьаджэрэтбый.

ГЪЭЗЕТЕДЖЕМ ЫГУ ЗЫГЪЭУЗЫРЭР

АДЫГЭ гушылэжым мырэуштэу кышело: «Псыр псэм ызыныкту». Ар шыпкэ. Сыд фэдэрэ лэныкыкыкы укъеколлагъэми, мы гушылэжым мэхъаншхо клоцылт. Ау псым еколлэккэ тэрэз фыуимылэм, фэдэу кышхырым нахьыбэ зэрар уигъэшлыни ылтэкышты.

Тхыгъэхэм кызыралорэмккэ, бэдзэогъум и 22-м 1967-рэ илээсым СССР-м иминистрэхэм я Совет иунашбоккэ (N 1767-р). Краснодарскэ псылыгыплэм ишлын фежъэнхэу лизын шылэ хуытэ. А уахтэм кышцегъэжыагъэу непэ кызнэсыгъэм нэс плытэн зыхуккэ, Краснодарскэ псылыгыплэм ыныбжэ илээс 45-рэ мэху. Зи арыхэп кызнэжыырэр ллэшлэгъуныкыо хуынккэ.

А илээсхэм къаколц пындж тонн пчъагъэу йуахыжыгъэри, пцэжые тонн пчъагъэу псыубытыплэм щахуыгъэри кызылэгъэнэу е хабзэм псыубытыплэм гухэлъэу фырилагъэр кыдэхуытэ, кыдэмыхуытэ зыфэллоштыр зэхэсфынуу гухэлт силэп, ау хэтккэ нафэр зы йофыгъу. Псыубытыплэм цыфхэм гумэккыгъоу къафыхыгъэр непэ кызнэсыгъэми ухыгъэ хуыгъэп. Ащ фэдэ зэфэхысыжэ озыгъэшлырэ йофыгъохэри шылэх.

Краснодарскэ псылыгыплэр ашыным паче Теуцожь районым итыгъэ чылэми кытырыми япчъагъэккэ 11-м кышцегъэжыагъэу 13 нэс (тхыгъэхэм зэфэхыафэу къало) псычлэгъ хуыгъэ. Тхылэу «Говорящие волны» зыфилоу лэшынэ Сэфэрбийрэ Цаппо Владимиррэ зэдатхыгъэу Мыекыуапэ 2009-рэ илээсым кызылэгъэжыагъэм кызыралорэмккэ, а чылэхэм ашыных: Къэзэныкыоежыыр, Къэзэныкыояккэр, Кармалинэр, Лахышыкыуае, Ленинэхъаблэ, Маякыр, Нэчэрэзые, Шэбэнэхъаблэ, Шыхъанчэрыехъаблэ, Едэлсыкыоежыыр, Едэлсыкыоешхор. Ау ахэм анэмыккэу авторхэм Теуцожь районым ит кыуаджэхуу псым зэрар кызылэгъэжыагъэм, нэмыккэу кызылэон хуымэ, псым «ныкыотхъалэ» ышылэгъэхэми ацлэ къарафо. Ахэр: Очэшпый, Очэшпыйккэр, Пчыхъэллыкыуай, Тэуыхъабл, Лъэустэнхъабл, Красногвардейскэ районымккэ Курго-Терновский с/с. зыфилохэрэр ары. Чылэгъо пчъагъэ Адыгейм зэрылэгъэжыагъэр Адыгэ лъэпкымыккэ члэнэгъэхшо хуыгъэ. А тхымыккыагъом фэгъэхыгъэу тисаклохэм, титхаклохэм, шлэныгъэлэжыхэм бэ атхыгъэри, бэ алауагъэри. Ау сыд олокли цыф кызыралорэмккэ сыда зыфитыр?

А лъэхъаным псым тхымыккыагъоу цыфхэм къафыхыгъэр кырылотыккэу Ккэсэбэжэ Къэплъан 1967-рэ илээсым «Адымехэр псым ехыых» зыфилоу усэу ытхыгъагъэр Мыекыуапэ 1994-рэ илээсым тхылэу «Псэм гыжэ ешы» зыфилоу кыдэккыагъэм кыдэхъагъэ. Ащ мырэуштэу кышело:

**«Товарищ Анфимов!
Кылыхыхъолэ члэплэм,
— Чыгу члэплэр,
аужыпкэм, ратхы.**

**— Адыгэ чыгоу кына-
гъэм».**

Усаклом демыгъэштэн пчъа-кыштытэп. Адыгэ чыгу ратхы икыугъэп. Зэхъхъэзашо ашыгъ... Джы кызнэжыгъэ тлэккыи кыхуылэштыр кышлэгъуай... Ар уахтэм кызылэгъэжыагъэ. Усэм етлани мыщ фэдэу кышело:

**«Ау Адыгэ кыалэу а хы-
шор зылэгъэжыгъэм,**

хыырэр? Сыда а чылагъохэм ашыпсэурэ цыфхэм япсэу-ккэр? Гушылэм паче, Шын-джые ипсыхыо чырыштыгъэу «Унэ-Убатэ» гъатхэ зыху-ккэ, нэиккэ-йуиккэу, ыпэ кыфэрэр эккэ рыхыжыгъэу, зымы-шлэгъэу, кызымыплэгъэу чыштыгъэр джы зэдэчэштыр зэрымшлэрэм кыхыжыгъэу, (псы-хор аутлагъэш) шлоилэу кызнэжыгъэ. Лэжыгъэ бэ-

штыгъэх. Чымыхэм абжыагъо-хэр псым кыхыжыгъэхуу, дамбышхоу кышлыгъэм ыгу-нэ кызырелъэсыллэхэм, джы-ри былымхэм ягъог-гулэккэ макъэхэр кызыгъэулыжыхэрэри ахэтыгъэх. Чылэр гулэм хэтэу а мафэм дамбэм кыккыгъагъэ, тхымыккыагъоу мо хышхом къафыхыгъэм шхыэр ыгъэ-уназэштыгъэ. Ау сыд фэдизэу гулагъэхэми зымы зи ышлэн

Джы Шапсыгъэмэ къафэд-гъэзэжыын. Сэ Шапсыгъэ чы-лэхэм алъэныкыо ккэ бэрэ сы-клорэп. Ау илээсипшыккэ узэккэ бэжыгъэм, ахэм яккырэ гъогум зэ сырыккыоу ху-гъагъэ. Сызэрэжыагъэмккэ, сызэрэклорэмккэ сыккыгъо-жыгъэу, дэхэ-дахэу кызыгъэ-зэжымэ нахыбэ сыфэмые-жыгъэу сыхуыгъагъэ. Ащ фэдэу зыккылаклорэр машинэ гъогум чыплэ-чыплэу псыр тетэу ежыыр кыхымыштыжыгъэу, псы-убытыплэм ит хышхоу уалгъэрэр ащ кытырыккэу кыш-хыахытыгъэ. Ухаплэмэ уигъэщынэу кыуахы горэм а чыплэм узэрымсымыккэ угу зэбгъэжыштыгъэ.

Бэмышлэу йоф горэ силэу джыри а лъэныкыомккэ сыкло-нэу хуыгъагъэти, лъэшэу сико-пагъэ а псы шынгъошхоу нэиккэ-йуиккэу гъогум шхыа-штыгъэр псыубытыплэм зэ-рымтыжымыккэ. Ау гухэккыр псыубытыплэм кымыл нэмыккэ кымыккэу, орыжыгъэу, шлоилэу зэрэжыгъэр ары.

Машинэ гъогуу чылагъохэм адахыхэрэм (машинэ псын-ккэ хэр хэгъэккэ) шымылэжы кузэккылагъэккэ уарыккыон-ккэ шынагъо. Чыплэ-чыплэу псым ылтэсыхыгъэ гъогур ежы зэрэлонгкэ-шангкэу дыккыгъоу, эккэ мэшэ-машэу иуыгъэ. Километраб хуэрэ чыплэхэм асфальтым ычылэккэ ателъ бетон гъэчыгъэ пллэмыехуу зэхэгъэпкылагъэхэм ашыпккэ-лэгъатэу узэрыс машинэр арэ-ккэ. А псыубытыплэхом игъо-гу гъунэ кылулэгъэжыагъэу зэхэгъэккылагъэ чыгоу рекло-ккырэм гъэмафэм хыацлэ-пла-цлэу, аргъоу (уз зэфэхыафхэр зезыхыгъэху) хэсхэм ябагъэ жэккэ кыплон пллэмынэу шы-тэп, зао япшыллэгъэккэ уафы-рыккыунэп... Етлани, цыфхэм кызыралорэмккэ, гъэмафэм а кымылым зыгорэм машло зыккылагъэ, чылагъохэм жы кышцыштыжыын пллэмыккэ.

Зэккэм анахь гъэшлэгъоу а чыплэ «гъэккэрэклэгъэм» гъэмэфэ зыгъэпсэфыгъохэр кызысхэккэ, ккэладжаклохэм шылэгъэхэм, зышагъэпсэфын-хэм паче санаторий-профилак-тореу «Шапсыгъ» зыфилоуэр зэрэлуытэр ары. Цыфхэм кы-зыралорэмккэ, гъэмафэм а лэ-зэплэ-зыгъэпсэфыплэр шынаут уцхэмккэ кыдзыхыгъэ. Оры-жым хэс хыацлэ-плацлэхэр ккэлацкылау хэм япсэуплэ кы-мыккылау хэм, шынгъончъэ-ным паче. Мы уахтэм а лэзэ-плэ-зыгъэпсэфыплэр агъэцэ-ккэжы.

Сыдэу шытми, Тэхуытэмы-кыое районым ит чылагъохэр ятлысыплэ шысхэми, кызы-у-хуыгъэрэ, кышлэккыгъэ чы-гухэр псыккэ кыдзыхыагъэх, ащ кыхыккэуи чыгухэр лъэ-шэу псыккэ гъэшбоккыгъэх. Ом ыккэ тыккызыуцхуыгъэр ду-наим якыбэзгъэрэ ядэхэгъэрэ алышлэрэ цыф гъэсагъэхэм аналэ тырадзэнэу Адыгейм чыплэбэ ил.

ККЭСЭБЭЖЭ Нэфэст.

**Адыгэ кыралыгъо уни-
верситетым бзитлушлэ-
ныгъэмккэ илабораторие
егъэджэнымыккэ специа-
лист.**

Шуагъэм нахы, зэрарэу кыыхыгъэр нахыб

**Краснодарскэ псылыгыплэр загъэпсыгъэр
илээс 45-рэ хуыгъэ**

**Джы хышхом фэдэу,
ыгу кыбэжыгъэ».**

Чылагъоу агъэкошчыгъэхэм адэсыгъэ цыфхэм Адыгэ кы-лэ унэхэр къащаратыгъагъэх. Ау а чылагъохэм кыдашыны, ежы цыфхэм кызыраллошты-гъэмккэ «бзы набгъохэм» арагъэтысхыагъэхэм ячыл-гу-хуу, яхэплэ-псэуплэхуу, якы-халгъэхуу кызыраллэгъэхэр агу еккыи, агу кыгъэбэги (нахы зыныбжэ хэккылагъэхэм), гухэккэ нахы мышлэми, ар хы-дэгъу афэхуыгъэ (тхыгъэхэм кызыралорэмккэ, апэрэ илээ-сым Адыгэ кыалэ кыкошчы-жыгъэхэм ашыщэу нэбгырэ 86-мэ ядунай ахыжыгъагъэ). А тхымыккыагъор кызылэгъэ-лагъэхэр зычылэ пчлэпчъэ хуыгъэ цыфхэу Теуцожь рай-оным шыпсэуштыгъэ нэбгырэ мин 15-у кыагъэкошчыжыгъэ-хэр ары.

Адэ адрэ кыуаджэхуу Тэ-хуытэмыкыое районым ит-хэм, гушылэм паче, кыуаджэхуу Шындыжы, Тэхуытэмыкыуае, Шапсыгъэ чылагъохэр пштэ-хэмэ, ахэр агъэкошчыгъэ чыла-гъохэм ашышхытэ, ау ячыл-гу-хэр (чыгу ялэжымэ...) псы-уцуплэ хуыгъэх. Чылагъохуу тыдэккэ псыр кызылуоккы-гъэхэм, сыда ащ фэдэу къафи-

гуагъэр зышылоуэштыгъэ губгъо гъэбэжыулыгъэштыгъэ-хэм, мэз гъэхуыгъэ дахэхэм ашыщэу кызнэжыгъэр боу мэккэ дэд.

Упчлэ шхыгъэм кыетаджэ: сыд шылуа цыфхэм къафэ-нагъэр, мыщ фэдизэу тыккэ-зыуцухуыгъэр дунаим идэхэгъэ загъэккылагъэхэр? Хэтэ ар зылэшлэ-гъэр? Хэтэ ар зыгу кыккы-гъэр? Ахэр уцыф кызыры-ккэу зэхэпфын упчлэхуу шытхтэп.

Илээсыбэ тешлагъэ нахы мышлэми, непэ кызнэсыгъэм сшымыгъушхуу зы гуккэ-ккыжы кызыдэсэхыагъэ. Ар зыхуыгъагъэр 1968 — 1969-рэ илээсхэр ары. А лъэхъаным джыри еджаплэм сышеджэ-штыгъэ.

Ти Шындыжы чыгу техни-кэ ккэлашхохэр хылыгъэзэщэ машинэхэр кыхыгъэ, тичыгу гъэбэжыулыгъэхэр зэхатыхы-хы, ращыхы ащ нэужым бэ темышлэу псылыгыплэу ашы-гъэм идамбэ ипытагъэ ауплэ-ккэу, цыфхэм зи кыарамы-лоу, ошлэ-дэмышлэу хышхор уалгъэу псылыгыплэм кыра-тлупшыгъагъэ. Хышхом былым лэхъогъоу шыофым итыгъэхэр кыуэрэпчэуи шы-мыхыоу, чэрэзхуу кыхыгъэ

ылыгъэжыгъэп, хым ккэлашхуу уфэхуына, ащ ыккылашхуу нахы инэу кычлэккыгъэ. Сыд замы-шлэ, зымы ибылым кыхыгъэ-жыын ылыгъэжыгъэп. Былым лэхъогъур цыфхэм апашхыгъэ хышхом шыккылагъэх... Цыф-хэм яккэпсэхэри, ялгъэойхэ-ри лэккэ зыдалыгъэхуу чылэм кыдэхыагъэжыгъагъэх. Ар сэ слэгъуагъэу сигуккыжыгъэ хылыгъэ. Сиккыуаджэу Шын-джые сыдахыгъэ зыхуыккэ, а жъот-бырсыр макъэу цыфхэр зыхыгъэр ренэу стхыагъэм кырыдэзэ, сынгъуи дэгъоу кы-ккэуцожы. Нэужым, унагъо-хуу зыбылым хышхом хэккы-лагъэхэм хабзэм ахыгъэ кы-ритыжыгъагъэ, ау чыгоу хы-шхом паче агъэккылагъэхэр сыд фэдэ ахыгъэи пчэфыжыын зэрэмылэгъэжыгъэ джыри цыфхэм икыу фэдизэу кы-гурылоштыгъэпфын фай.

Пындж шлэплэхэмрэ хы-шхомрэ кылыжыгъэхуу Шын-джыемэ чыгу тлэккы-шхыагъэ-хэр кыфэнэжыгъагъэх, ау кыоджэдэсхэм кызыралорэм-ккэ, ахэми чызыр кыанэсыгъэ. Кыалэу Шыгъэ чыгъэпсырэ псэуалгъэхэм яккыо высо-вольгнэ линиэу ащэрэм зычыл-гу лэх хэфэгъэ унагъохэм ахы-гъэ кыараты...

БЫЛЫМХЪУНЫР

Былым пашьэхэм, анахъуу щэ къэзытырэ чэмхэм, яхъун мэхъанэшхо шыратыштыгъ колхозхэмрэ совхозхэмрэ бэу зышылэгъэхэ лъэхъаным. Адыгэ хэкум хызмэтшлэлэ тэрэз итыгъэп чэмхэр бэу зышылэгъыштыгъэхэ фермэ зытлу имылэу. Хэкум ит фермэхэр ыкIи чэмьшхэр зэкIэ социалистическэ зэнэкьокъуныгъэм хэлажъэщтыгъэхэ, анахъ гъэхъагъэ зышылхэрэр шлу хъафтын зэфэшхъафхэмкIэ хагъэунэфыкIыштыгъэхэ. Чэм пэпчъ илъэсым кыкIоцI щэ килограмм мини 3-м кышчымыкIэу кыкIэхыгъэныр ары чэмьш пстэуми гунапкъэу зыфагъэуцужыштыгъэр. А лъэхъаным анахъ къахэхъу, дахкIэ бэрэ зыцIэ кыраоштыгъэхэм ашыштыгъэхэ Кошхъэблэ районымкIэ совхозхэу «Элит» ыкIи «Чехрак», Шэуджэн районымкIэ совхозхэу «Заря» зыфилоштыгъэхэм, Мыекъопэ районымкIэ колхозхэу Энгельс ыцIэкIэ щытыгъэм, Тэхъутмыкское районымкIэ щыштыгъэ совхозхэу «Прикубанский» зыцIагъэм, Красногвардейскэ районымкIэ колхозхэу Лениным ыцIэкIэ щытыгъэм ячэмьшхэр.

Адэ джыры? ЗэхъокIыныгъэм иилъэхъу тиреспубликэ щызэлъыкIуагъэхэм къамыгъэ-зэжыныу зыдахыгъэхэ колхозхэри, совхозхэри, ахэм ябылымхэм фермэ бэ пчъагъэщтыгъэхэри. Ашыгъум щылэгъэ фермэ тегъэпсыхъагъэхэм афэдэхэу районхэм тызхэт уахътэм арыплъэгъоужыштыр зырыз дэд.

Илъэс 20-м ехъукIэ узэкIэлэ-бэжмэ, зэрэщытыгъэм фэдэу колхозыцIэри къашырэ чэм 550-ри зышылэгъ фермэ тегъэпсыхъэгъитлу зилэу зэхъокIыныгъэм иилъэхъэм къапхырыкIи, тимафэхэм республикэмкIэ къанэсыгъэ закъор Красногвардейскэ районым ит селоу Большой Сидоровым дэт хызмэтшлэлэу «Колхозхэу «Лениныр» зыцIэу джамбэчыкIэлэ чанэу КIыкI Долэтбый зитхъаматэр ары. ЯкъоджэлI шлагъоштыгъэу, «уай-уай тхъамэтэ бэлахыгъ» джы кызнэсыгъэм зыфалорэ Хъунэго Алэджыкыо зипэщэгъэ хызмэтшлэлэ шлагъуагъэм ищытхъу непи ало.

Чэм 550-у а хызмэтшлэлэ пэрытым тызхэт лъэхъаным иIэм мы илъэсым пыкIыгъэ уахътэм щэу кышхъахыжыгъэм фэдиз ячэмхэм кызыщакIамыхыгъэхэр республикэм ирайонхэми ахэтых. Мары а хызмэтшлэлэм мы илъэсымкIэ игъэхъагъэхэр: чэм телытэу мэзиблым кыкIоцI щэ килограмм 3400-рэ фэдиз кыкIахы, ар гъэрэкIо ащ фэдэ уахътэм Iофшлагъэу ялагъэм егъэпшагъэмэ, килограмм 240-кIэ нахыб. ПстэумкIи щэ тонн 1860-м тIэкIу кьехъугъ мэзиблым кыкIоцI ячэмхэм щэу кыкIахыгъэр, ари гъэрэкIорэ пчъагъэм егъэпшагъэмэ, тонн 135-кIэ нахыб. Тызыхэт

уахътэм чэмэу яIэ пэпчъ телытагъэу хызмэтшлэлэм чэщ-зымафэм щэ килограмм 13-м ехъу кышхъахыжы. Ащ фэдэ гъэхъэгъэ шлагъо къэзыгъэлъэгъон зыльэкIышт хызмэтшлэлэ республикэм итэп.

Чэм пчъагъэми щэм кьахэхъо

Мы илъэсым пыкIыгъэ уахътэм Джэджэ щэ заводым щэ тонн мини 6,7-м ехъу хызмэтшлэлэм ришагъ.

Кыхэхэгъэщы сшIоигъу «Колхозхэу «Лениным» иапэрэ былымхэм фермэу Светлана Гулак зипашэу щэм икъэхъыжынкIэ илъэс зэкIэлъыкIохэм гъэхъэгъэшлэхэр зышылхэрэр. Ащ чэм 250-рэ шаIыгъ. ИкIыгъэ илъэсым фермэм тет чэм пэпчъ телытагъэу щэ килограмм 5800-м ехъу кыахыжыгъ. А пчъагъэр мини 6-м кырагъэхъугъ фермэм ичэмьш пэрытхэу Галина Кулаковам, Александра Капризнаям. Тызхэт илъэсым фермэм иIофышIэхэм щэм икъэхъыжынкIэ гъэхъагъэу иIэхэмкIэ

кыкIэхъан республикэм кыкIыштыгъ. Мы лъэхъаным чэм пэпчъ телытагъэу щэ килограмм 15-м лыкIахыгъэу чэщ-зымафэм фермэм кышчыкIахы. Илъэсым пыкIыгъэ мэзиблым кыкIоцI ахэм ячэм-

ным пылтын фаеу зыкIэслыгъ тэрэр.

Джы зы хызмэтшлэлэ ит Красногвардейскэ районым щэ къэзытырэ былымхъуным илъэс къэс нахъ зышчырагъэушъомбгъоу. Ар СПК-у «Роди-

фэдэ уахътэм ехъулэу чэм пчъагъэу ялагъэм нахы 683-кIэ нахыб джы яфермэхэм ате-тыр. ПстэумкIи яIэ чэмхэм япчъагъэ 5437-м лыкIэхъагъ. Ащ фэдиз чэм иIэу адрэ районхэм ахэтэп. А пчъагъэм щышэу Iэхъэзэхэлъ хызмэтшлэлэ инхэм чэм 1030-рэ яI, КФХ-хэм ахъурэр 129-рэ, анахыбэу чэмхэр зыфэгъэзагъэхэр унэе унэгъо хызмэтым пылхэр арых, ахэм япчъагъэ гъэрэкIорэм нахы 691-кIэ нахыбэ хъуи, 4280-м нэсыгъ. Тызхэт уахътэм чэм телытэу районым чэщ-зымафэм щэ килограмм 10-м ехъу кышхъахыжы.

Республикэм адрэ ирайонхэм мы IофымкIэ Iофшлагъэу яIэхэм джы шгуащыдгъэгъо-зэн. ИкIыгъэ илъэсым иапэрэ мэзибл егъэпшагъэмэ, мы илъэсым ащ фэдэ иуахътэ чэм пчъагъэм хэзыгъэхъогъэ районхэр: Джэджэр — 714-рэ, Теуцожыр — 377-рэ, Тэхъутмыкыуаер — 327-рэ. Районхэу чэм пчъагъэр мыгъэ нахъ макIэ зышхыгъэхэр: Шэуджэныр — 216-рэ, Мыекъуаер — 188-рэ, Кошхъаблэр — 187-рэ.

Республикэм а лъэныкъомкIэ Iофыр зэрэщыгъэпсыгъэм гугъапIэ къеты чэм пчъагъэм тапэки хэхъонэу. Тызхэт уахътэм республикэм шахъурэ чэм пчъагъэр 27633-м нэсыгъ, ар гъэрэкIо ащ фэдэ уахътэм ехъулэу ялагъэм шхъэ 1547-кIэ нахыб. Илъэсым кыкIоцI ащ фэдэ хэхъоныгъэр макIэп. Хызмэтшлэлэ инхэмкIэ илъэсым кыкIоцI чэм пчъагъэр шхъэ 82-кIэ нахъ макIэ хъугъэми, КФХ-хэм ашаIыгъ чэмхэр 505-кIэ ыкIи унэе унэгъо хызмэтшлэлэхэм ашахъухэрэр 1708-кIэ нахыбэ хъугъэх.

Ахэр щысэ дэгъух, ау ащ дакIоу чэм пэпчъ чэщ-зымафэм а уахътэм щэу республикэм кышчыкIахыгъэр килограмм 0,8-кIэ нахъ макIэ хъугъэ. Районхэм чэщ-зымафэм щэу кышхъахыжыгъэм хагъэхъогъэ килограмм пчъагъэр: Теуцожыр — 1,76-рэ, Шэуджэныр — 0,9-рэ, Тэхъутмыкыуаер — 0,8-рэ, Джэджэр — 0,6-рэ, Кошхъаблэр — 0,5-рэ. Тызхэт уахътэм чэм пэпчъ районхэм чэщ-зымафэм щэу килограмм пчъагъэу кышчыкIахыгъэр: Шэуджэныр — 11,5-рэ, Теуцожыр — 10,3-рэ, Тэхъутмыкыуаер — 7,3-рэ, Джэджэр — 6,3-рэ, Кошхъаблэр — 5,9-рэ.

Пчъагъабэу къэдгъэлъэгъуагъэхэм нафэ къашы щэ къэзытырэ былымхъунымкIэ республикэр ыпэки зэрэлъыкIуатэрэр. Аужырэ илъэсым хэхъоныгъэу а лъэныкъомкIэ щылэхэр кыхэхэгъэщыгъэх. Ащ фэдэ лъэбэкъухэр тапэки адзыхэзэ, нахъ гъэхъэгъэшлэхэм зэкIэ районхэр зэрафэкIоштыгъэм уицыхъэ тебгъэлъы хушшт.

ЛIЭХЪУСЭЖЬ
Хъаджэрэтыбый.

хэм щэ килограмм 3550-рэ шхъэ пэпчъ кыкIахыгъ.

— Цыфыбэ зышылэгъэрэ хызмэтшлэлэ иным ищыкIэгъэ шыпкъ щэ къэзытырэ былымхъуныр, — еIо хызмэтшлэлэм итхъаматэу КIыкI Долэтбый. — Мафэ къэс тищыкIэгъэ ахъшэр хызмэтшлэлэм икассэ кызыгъахъэрэр щэу тцэрэр ары. Чыгулэжыныр тищыкIэгъэ дэд, ащи щытэгъэфедэ щэм кыкIэтхырэ ахъшэм щыш. Лэжыгъэр багъоу тцэмэ фэдэу хэтхырэр макIэп, ау лэжыгъэр илъэсым зэ зэрэуугъоижыштыр, ащ бэрэ уежэ, щэм мафэ къэс дгъэфедэшт ахъшэр кытфехы. Джары хызмэтшлэлэ пстэури щэ къэзытырэ былымхъу-

нэр» ары. Мыщ ифермитлу чэм 400 фэдиз атет. Ахэм чэм телытэу чэщ-зымафэм тызхэт лъэхъаным щэ килограмм 9 фэдиз кыкIахы. Илъэсым пыкIыгъэ уахътэм фермитлум чэм телытэу щэу кышхъахыжыгъэр килограмм 1800-м кьехъугъ, пстэумкIи а уахътэм хызмэтшлэлэм ичэмхэм щэ тонн 720-рэ фэдиз кыкIахыгъ.

Джа хызмэтшлэлэпIитIум щэм икъэхъыжынкIэ Iофшлагъэу яIэхэр лъапсэ фэхъу чэмхэм щэу кышчыкIахырэмкIэ Красногвардейскэ районыр республикэм адрэ ирайонхэм апэ итыным. Районым мы илъэсым пыкIыгъэ уахътэм былымхъунымкIэ гъэхъэгъэ шлагъохэр ышылэгъэх. ГъэрэкIо ащ